Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 ESPOO
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan etäkuuleminen 5.11.2024 klo 12 / Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamisesta (HE 122/2024 vp)

LAUSUNNON ANTAJA: Kehitysvammaliitto ry.

Kehitysvammaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä.

Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset. Maassamme on noin 50 000 kehitysvammaista ja noin 120 000 puhevammaista ihmistä.

Kehitysvammaliitto edistää kehitys- ja puhevammaisten ihmisten tasa-arvoa ja osallistumista yhteiskunnassa, kehittää palveluja sekä edistää alan tutkimusta. Liitto edustaa yli 80 jäsenorganisaatiota, jotka toimivat vammaisten ihmisten hyväksi.

LAUSUNTO

Kehitysvammaliitto ei kannata hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamisesta. **Kehitysvammaliitto kannattaa pitäytymistä vuonna 2023 hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalan muotoiluissa.**

Keskeiset havainnot:

- Lakiesitykseen on tehty jossakin määrin myönteisiä korjauksia lausuntokierroksen jälkeen. Kehitysvammaliiton näkemyksen mukaan **esitykseen tehdyt korjaukset eivät ole kuitenkaan riittäviä turvaamaan vammaispalveluja subjektiivisina oikeuksina jatkossa**, kuten lain voimaantullessa kumottava kehitysvammalaki on tehnyt.

- Soveltamisalaa koskevan lakiesityksen hyväksyminen muuttaisi perustavanlaatuisesti vammaisten henkilöiden oikeusturvaa. Jatkossa erityispalvelut eivät enää toimisi ns. viimesijaisena turvana. Yleislain mukaisten palvelujen korostaminen yhdessä sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen määrärahasidonnaisuuden, sosiaalipalveluihin osoitettujen varojen yleiskatteellisuuden ja niihin kohdistettujen määrärahaleikkausten kanssa tarkoittaa sitä, että vammaisten ihmisten subjektiivinen oikeus vamman vuoksi tarvittavaan välttämättömään apuun ja tukeen voi vaarantua.

- Soveltamisalasäännöksen 3 momentista on poistettu virke, jonka mukaan vammaispalveluita olisi järjestetty vain, jos vammaiselle henkilölle ei olisi ollut “järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan". Ongelmallista on kuitenkin edelleen, että lakiesityksessä painotetaan vahvasti maksullisten yleispalvelujen ensisijaisuutta ja sitä, ettei palvelujen tosiasiallinen saatavuus saa vaikuttaa lakien soveltamiseen. Yleispalveluiden ensisijaisuuden korostaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa vammainen henkilö jää ilman tarvitsemaansa palvelua niiden saatavuusongelmien vuoksi. **Kehitysvammaliitto esittää, että perusteluihin lisätään, että**

Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 ESPOO
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

vammaispalvelulakia tulee soveltaa, mikäli vammainen henkilö ei saa palveluita muun lain nojalla ottaen huomioon palveluiden tosiasiallinen saatavuus.

- Kehitysvammaliitto ei kannata sosiaalihuoltolain 4 §:ään esitettyä muutosta, jonka mukaan asiakkaan etua arvioitaessa ei jatkossa otettaisi huomioon sitä, onko palvelu maksullinen vai maksuton. Palvelujen maksuttomuus on perusedellytys sille, että kehitysvammaisten ihmisten yhdenvertaisuus yhteiskunnassa muiden ihmisten kanssa toteutuu. Kehitysvammaisuuden vuoksi tarvittava apu ja tuki on elämänmittaista. Kehitysvammaisilla ihmisillä on myös yleensä muita ihmisiä heikommat mahdollisuudet oman toimeentulonsa turvaamiseen. On kohtuutonta, jos kehitysvammainen henkilö joutuu palvelujen hakemisen lisäksi hakemaan päätöksiä maksuista. **Kehitysvammaliitto esittää, että asiakkaan edun arvioinnissa otetaan edelleen huomioon palveluiden maksuttomuus.**

- Käytännössä lakiesityksen mukaiset muutokset antaisivat mahdollisuuden ohjata yhä useamman vammaisen ihmisen yleispalveluihin, jolloin yhä useampi joutuu maksamaan elämänmittaisista välttämättömistä palveluistaan. Kehitysvammaliiton mukaan soveltamisalapykälään esitetty suojasäännös ei riittävästi turvaa vammaispalvelujen saantia. Riskinä on, että palveluihin kohdistettavat maksut estävät tarpeen mukaisten palvelujen saantia ja seurauksena on huono-osaisuuden lisääntyminen.

- Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa esitetyn 2 §:n 3 momentin elämänvaiheessa tavanomaisen tarpeen käsitteeseen. **Kehitysvammaliitto kannattaa perustuslakivaliokunnan täsmennysesityksiä.**

- Kehitysvammaliitto näkee myönteisenä lakiesitykseen lausuntokierroksen jälkeen tehdyn muutoksen, jossa säännökseen on sisällytetty vammaisuuden määritelmä. On tärkeää, että sosiaalinen toimintarajoite on myös tunnistettu vammaisuuden määritelmässä. Säädöksen perusteluissa on mainittu joitakin väliinputoajaryhmiä, kuten autismi- ja neurokirjon ihmiset. **Kehitysvammaliitto esittää, että perusteluihin lisätään myös lievästi kehitysvammaiset ihmiset yhtenä väliinputoajaryhmänä**.

- Lopuksi Kehitysvammaliitto haluaa esittää huolensa kehitysvammaisten ihmisen asemasta. Kun uusi vammaispalvelulaki astuu voimaan, kumotaan kehitysvammalaki, joka on turvannut tälle ryhmälle erityispalvelut subjektiivisena oikeutena. Elämänmittaiset, tarpeen mukaiset palvelut lisäävät mahdollisuutta yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen yhteiskunnassa. Vammaispalvelulain toimeenpanoon tarvitaan resursseja, YK:n vammaissopimuksen tavoitteita kunnioittavia soveltamisohjeita ja seurantatiedon keräämistä vammaisten ihmisten oikeusturvasta ja palvelujen saannista.

Espoossa 4.11.2024

Susanna Hintsala
toiminnanjohtaja
Kehitysvammaliitto